

Temps de crisi, de lluita ideològica i acció política

Hores d'ara ja ningú gosa amagar que ens trobem en plena crisi econòmica. Crisi que, com sempre, acabarà recaient sobre les treballadores i treballadors en forma d'augment de l'atur, de retallades de les prestacions socials i d'empitjorament de les condicions de vida, és a dir, es produirà el col·lapse i la nova reestructuració del mateix sistema d'opressió i explotació que ha conduït a aquesta situació.

Es preveuen, doncs, temps convulsos. Temps en què l'Esquerra Independentista (EI) té l'obligació històrica de dotar el conjunt del poble català d'eines útils de conscienciació i mobilització. No és temps de mirar-se el melic i perdre's eternament en debats interns sense fi i en pràctiques d'autoconsum que aïllin socialment el moviment, sinó tot el contrari: és temps de lluita ideològica, de mobilització social i d'intervenció política.

Aquestes tres línies de treball, no pas jerarquitzades o contraposades, sinó articulades de manera complementària, haurien de permetre l'EI posar-se al davant de la defensa dels interessos de la classe treballadora i les classes populars. Cal convertir les amenaces i agressions a les nostres condicions de vida en oportunitats per al desplegament d'un projecte polític alternatiu al sistema de dominació capitalista.

Pel que fa la **lluita ideològica**, cal combatre la visió que atribueix la responsabilitat de la crisi a actuacions isolades d'elements «poc ètics» o «poc eficients» del sistema i la redueix, per tant, a la simple conseqüència lateral d'una acció malèvola per part d'alguns elements del sector financer.

Cal explicar el caràcter estructural de la crisi, que no és res més que la conseqüència gairebé mecànica d'un sistema econòmic fonamentat en la maximització dels beneficis particulars. Aquesta «pressió dels beneficis» condueix de manera inexorable a la pràctica especulativa del capital financer sobre el sector tecnològic, l'immobiliari, l'energètic, l'agroalimentari i, per descomptat, sobre ell mateix.

Cada crisi de sobreproducció duu a l'esclat d'una bombolla i la inflada de la següent, fins que, finalment, el conjunt del sistema col·lapsa en contrastar-se el valor real de cada producte amb la seva valoració en el mercat especulatiu. La burgesia¹ recull els darrers beneficis, tanca la barra o la mou de lloc... i que pagui el conjunt de la societat el dèficit generat per l'acció especulativa.

En aquest context, no podem roman-dre cofois davant la momentània victòria del *keynesianisme* (és a dir, intervencionisme) sobre el *liberalisme* a ultrança, ja que només suposa socialitzar les pèrdues sense reclamar els beneficis recollits en els anys de circulació descontrolada del capital. Històricament, *keynesianisme* i *liberalisme* suposen, *de facto*, un tàndem ideal que permet al sistema recompondre's després de cada crisi per, immediatament, encetar una nova fase d'extracció intensiva de plus-vàlues. D'aquesta manera, la classe treballadora es veu atrapada perpètuament en l'explotació (o l'atur), variant només la quantitat de béns de consum als quals té accés en un moment o un altre del cicle.

Cal que expliquem sense embuts ni complexos que l'alternativa justa i perdurable a la crisi passa necessàriament per la planificació democràtica de l'economia, és a dir, per posar l'activitat productiva i les xarxes d'intercanvi al servei de les necessitats reals del conjunt de la població. Es tracta del contrari del que fa el capitalisme, que posa la població al servei d'un únic objectiu econòmic: l'acumulació de riquesa en mans d'una minoria.

Pel que fa a la **mobilització social**, cal fugir del parany que suposen els teòrics *moviments antisistema*, que no són res més que vàlvules d'escapament del mateix sis-

tema, destinades a la marginalització de l'avantguarda política a través de la seva total desconexió de la realitat social. Els *antisistemes* (molt i molt sovint sectors de la petita burgesia absolutament allunyats de la vida quotidiana de la classe treballadora) ofereixen, a més, l'excusa per encetar cicles d'acció-repressió que, lluny d'ajudar a la conscienciació de les masses (com ho faria la repressió a accions enteses i socialitzades pel conjunt del poble en lluita), tanquen el moviment en una espiral que el desvia dels seus objectius inicials i l'aïlla dels conflictes realment existents: els derivats de l'explotació socioeconòmica.

El que cal és organitzar i mobilitzar. Organitzar des de la base, partint dels conflictes reals, les agressions als drets socials i laborals i les condicions creades per l'explotació i l'especulació. L'EI ha d'assumir el paper d'avantguarda mobilitzadora fomentant des d'experiències d'organització de la morositat respecte als abusos hipotecaris, fins a assemblees de persones en atur; des de col·lectius obrers en lluita pel seu lloc de treball, fins a ciutadans en defensa dels serveis públics (educació i sanitat, per exemple).

Hem de ser, però, ben conscients que la nostra actuació en les lluites populars no pot ser ni neutra ni submissa. Cal entendre cada mobilització particular com a concreció d'un procés general de lluita, amb uns objectius clarament definits a curt i mitjà termini, amb una orientació ideològica consistent i amb una visió clara de desplegament d'una línia política d'Unitat Popular. En cas de no actuar sota aquestes premisses, acabarem probablement donant oxigen tant al sistema, com als seus gestors: els reformistes.

I així arribem a la tercera pota: la **intervenció política**. En un context caracteritzat per la feblesa i inconsistència patents de les forces reformistes (especialment al Principat, on aquestes són còmplices del PSOE en les polítiques privatitzadores del tripartit), l'EI té l'oportunitat i el deure

[1] Ens referim a aquella fracció de la burgesia que ha sortit més aïrosa dels processos d'acumulació de capital dels darrers anys, bàsicament l'oligarquia financera, els constructors i els propietaris de les grans factories transnacionals.

històric d'articular un projecte polític que esdevingui referent del poble en lluita: la Candidatura d'Unitat Popular (CUP).

De res no servirà conscienciar i mobilitzar si no oferim al nostre poble una eina d'intervenció política arrelada en el territori, en les lluites socials i en les reivindicacions de la ciutadania i la xarxa social transformadora. Hem de fer de la CUP un instrument per a l'anàlisi i l'acció que permeti dur el conflicte a les institucions i al conjunt de l'opinió pública, posant en evidència les mancances i contradiccions del sistema i conquerint espais de *poder popular*.

Recordem també que el sistema ha reaccionat a cada època de crisi estructural i política amb la mateixa recepta: la propagació del populisme i l'autoritarisme en les seves diferents formes, des del nazisme i el feixisme, fins els moviments xenòfobs i lerrouxistes. Aquesta és avui una amenaça real, ja que les propostes més destrales d'aquests sectors, (Plataforma, Ciudadanos...), publicades fins al cansament pels mèdia, són després matisades, dutes a la pràctica o tingudes en compte pels diferents governs i institucions i esdevenen, per tant, legítimes a ulls d'una part significativa de la població.

La construcció d'un referent polític de ruptura per al conjunt de les classes populars catalanes, objectivament interessades en la conquesta de la independència i la construcció del socialisme és, doncs, un deure ineludible i urgent de l'EI. No s'hi val a escatimar esforços o a posar-hi excuses. Ara és el moment en què ens juguem el futur social i polític de la nostra nació per als propers 20 anys. Sapiguem donar la talla. Organitzar el poble, mobilitzar-lo i posar al seu servei eines de lluita ideològica i d'intervenció política és l'única recepta contra la crisi i els qui la provoquen.

Odioses però necessàries comparacions

Amb ocasió de les diades de l'11 de setembre i del 9 d'octubre, l'MDT va fer públic un manifest on, entre d'altres coses, feia palès la desigual situació que pateix la classe treballadora d'un país dominat com som els Països Catalans i la classe treballadora francesa o espanyola, que tot i restar igualment explotada per un sistema capitalista no pateix la dominació nacional:

«...Una ràpida mirada a l'interior mateix d'Espanya o França serveix per a comprovar que malgrat que les seves classes treballadores també pateixen l'explotació capitalista, tot intent de comparació en termes reals se'ns torna dramàtic: els seus sectors subordinats no només no estan conquerits, sinó que observem que, en general, participen de manera important en la dominació damunt altres pobles; no són globalment espoliats, sinó que accepten que siguem espoliats nosaltres i d'altres; no estan dividits sinó que col·laboren a crear lleis, jutges i exèrcits per a imposar-nos la seva unitat. I rere aquesta comparació odiosa i aclaridora emergeix amb força el veritable sentit de l'estranya fidelitat que aguanta el sistema i la legalitat espanyola o francesa, el sentit profund de les institucions autonòmiques o departamentals que no és cap altre que mantenir-nos dividits, sotmesos i submisos...»

Davant d'algunes interpretacions sorgides, convé que fem un lleuger repàs d'alguns d'aquests greuges comparatius per a donar-li el valor que realment té, tot recordant que aquesta asimetria es reprodu-

eix amb lleugeres matisacions en tots els processos de dominació nacional i social.

Històriques. D'ençà el tractat del Pirineus i l'ocupació espanyola (1707/14/15), amb els seus intents de genocidi cultural, l'ús social del català com a llengua habitual ha esdevingut una trapa per a la mobilitat social. Si volies ser «algú» havies d'emprar el francès o l'espanyol. En tota societat classista, més enllà de les il·lusions de novel·la, l'ascensor social funciona fonamentalment cap a baix. Aquesta situació, però, s'agreuja fins al paroxisme en un país dominat i només existeix una eixida: la renúncia nacional i/o el «zipaisme».

Aquesta situació s'ha mantingut en el present. A les dècades del 50 i 60 del segle XX, legions de psicòlegs recorrien la Catalunya Nord amenaçant les famílies que si mantenien la llengua catalana en l'àmbit familiar, els seus fills patirien discriminacions i retards a les escoles franceses. Avui, després de la captació per Madrid de les centrals de les majoria de empreses de certa importància que abans tenien la seu a Catalunya, la majoria dels i les catalanes que treballen per a aquestes mateixes empreses es veuen obligats a emprar l'espanyol com a llengua d'ús habitual, a aguantar acudits sense cap gràcia respecte a l'idioma, o a emigrar a la capital de l'Estat espanyol si volen tenir alguna possibilitat d'agafar l'ascensor laboral o social.

Psicològiques. La classe treballadora espanyola o francesa no sent l'angúnia de la dominació nacional. Nosaltres sí. És cert que les repetides pèrdues de gran part dels seus respectius imperis els han causat algun

trauma, però han estat sobretot les seves burgesies o sectors il·lustrats els que les han patit. Les classes treballadores, alienades, en tenen prou si poden sentir-se per damunt d'altres. En aquest sentit convé recordar que, com diu Walerstein, el fenomen racista sempre ha tingut un component classista: gitanos lladres, catalans garrapes, equatorians païos-pony, moros de merda..., igual que el mot *xarnego* emprat per alguns catalans en referir-se a murcians i andalusos. És el mateix que passa amb la dominació de gènere: l'home alienat aguanta l'explotació social i en té prou de sentir-se per damunt de la dona, amb què es converteix en l'aliat del sistema de dominació classista/seixista. Però fins i tot els sectors de la classe treballadora amb consciència de classe d'una potencia dominant, si no introdueixen el vector de la lluita nacional en la seva estratègia d'alliberament, es converteixen objectivament en aliats estratègics de la seva classe dominant, la qual cosa converteix la seva lluita en un atzucac.

Tots els sistemes classistes tenen un component funcional semblant a l'olla de pressió. Mitjançant els diversos aparells de l'Estat, el sistema va graduant el nivell d'explotació i dominació en funció de mantenir la taxa de guanys, però tenint sempre cura que la pressió no sobrepassi els límits de la possible explosió social. Des del «pa i circ romà» i els tornejos medievals, fins a les actuals lligues de futbol o les curses de Fórmula 1, passant per la prostitució tolerada o amagada, l'alcohol a dojo, les drogues de disseny o els serials lacrimògens a les televisions, tot són vàlvules d'escapament a la pressió acumulada per l'explotació i l'alienació.

Nogensmenys, no som les persones les que a títol individual decidim fer ús o no i en quin grau d'aquestes vàlvules d'escapament, sinó que són dirigides, impulsades i controlades des del poder, conferint diversos graus de plaer o de dependència en funció sempre dels interessos de l'Estat dominant. Un exemple del que diem ha estat el darrer campionat de futbol europeu. L'Espanya moderna, representada pel PSOE amb la complicitat especial del grup PRISA, ha sigut capaç d'organitzar una espècie de catarsi col·lectiva amb una triple funció: enfortir socialment el projecte regenerador espanyol, donar una vàlvula d'escapament de tensió acumulada a la classe treballadora espanyola i humiliar-nos a la resta, que ni som ni ens sentim espanyols, però que no tenim una selecció amb la qual puguem alienar-nos/equiparar-nos.

Convé que fem un lleuger repàs d'alguns d'aquests greuges comparatius per a donar-li el valor que realment té

Socials. La societat reproduceix a escala global molts dels ítems que desenvolupem també a nivell individual. Així, igual com un nen o una nena feliços en la seva infantesa pateixen crisis de maduració durant la pubertat, que superen positivament si aconseguen arribar a ser una persona adulta, madura i lliure, o que no superen si es manté en l'adolescència indefinidament, les societats tendeixen a emmalaltir si un cop arribat un punt continuen sense obtenir la llibertat i la maduresa social.

Polítics. La frustració social té la seva expressió política. És cert que qualsevol tipus d'Estat classista impedeix per si mateix un alt grau de desenvolupament social col·lectiu. Si ho fes, posaria en perill el seu propi *status quo*. Els espanyols, per

exemple, no han pogut triar entre monarquia o república. I ni ells ni els francesos poden triar quin tipus de sistema social els ha de regir. Els i les catalanes compartim eixes limitacions però en tenim d'altres de bàsiques: no podem escollir ni tan sols si som catalans. Ens mantenim col·lectivament en un estat d'adolescència social, de poble immadur, de personalitat per acabar. No tenim llibertat d'elecció. No tenim dret d'autodeterminació.

Econòmics. Les premisses prèvies no eren ni són un objectiu en si mateix, sinó que formen part de l'estratègia d'explotació i dominació nacional i social. Els espanyols o els francesos no imposaven el seus idiomes només perquè pensaren que era superior al nostre. Ho feien i ho fan perquè els estats moderns, que són fruits del mateix capitalisme, necessitaven unitats de mercat tan àmplies com fos possible per garantir unes altes taxes de guanys. Certament, impulsaven la unitat de mercat amb la força de les armes, però no hi ha sistema social que es pugui mantenir per llarg temps només per la força. Cal sempre un alt grau de col·laboració i integració social i un mateix idioma afavoreix aquesta «integració» social.

Una vegada dominats i amb un grau o un altre de submissió, és l'Estat dominant qui determina el paper que han de jugar els dominats. Fins i tot els botiflers col·laboracionistes no han arribat mai a la fusió total amb la classe estatal dominant, amb la qual cosa es genera en cascada decreixent tot un fum de greuges comparatius amb els seus homòlegs de l'Estat dominant (recordem com va anar i acabar l'opa de Gas Natural a Endesa). La petita burgesia, la classe treballadora, els camperols, les dones... tots i totes, restem almenys un grau per sota dels equivalents en l'escala social.

Un efecte del que diem es pot comprovar a l'Estat francès, on totes les «regions» no franceses han patit històricament un nivell de desenvolupament econòmic molt inferior i un nivell de pobresa molt superior a la França estricta.

Tot i que a l'Estat espanyol els principis es basen en la mateixa ideologia dominant —explotar i espoliar les nacions dominades—, l'efecte als Països catalans ha estat en part el contrari per una contradicció dialèctica/social: com que la incipient burgesia catalana no podia viure de rendes ni compartir el resultat de l'espoliació de les seves homòlogues castellanes/espanyoles, va haver buscar-se la vida i trobar un nínxol que no estigués ocupat.

Com diu F. Xavier Hernández, l'incipient burgesia va trobar aquest nínxol fonamentalment amb l'empenta del comerç

del vi i dels aiguardents i es va consolidar sobretot amb el tràfic d'esclaus i el negoci del sucre. Va utilitzar els sucosos guanys generats per aquest oprobios negoci com a eina d'acumulació primitiva per iniciar la primera fase de la industrialització del país mitjançant la hiperexplotació a les fàbriques de cotó.

No hem d'oblidar, però, que des de l'ocupació militar i el Decret de Nova Planta, es confeccionà un detallat cadastre que ha permès una política fiscal d'espoliació organitzada que dura fins als nostres dies. Ni hem d'oblidar que qualsevol espoliació fiscal esdevé explotació social derivada, ja que els burgesos repercuteixen en cada unitat produïda o comercialitzada la part de la quota corresponent, de manera que en darrer terme és la massa de la classe treballadora com a productora o com a consumidora la que pateix un major grau d'explotació.

Els treballadors i les treballadores del Paísos Catalans, amb consciència de catalanitat o sense, patim un grau major d'explotació directa o indirecta, que comença amb la llengua, segueix amb les desiguals oportunitats, s'incrementa amb l'explotació laboral, continua amb la derivació última cap a nosaltres de tota l'espoliació fiscal, es veu reforçada pel complex d'inferioritat social col·lectiu induït per l'Estat i acceptat per amplis sectors socials i culmina amb la necessitat d'una major despesa d'energia psico-somàtica, necessària per a reproduir i recompondre dia rere dia la força que recau, bàsicament i en darrera instància, en un esforç superior de les dones catalanes. Aquest esforç superior de les dones, que no comptabilitza l'economia burgesa, i la major explotació que patim el conjunt de la classe treballadora, que sí que comptabilitza però amaga la mateixa comptabilitat burgesa, han d'estar ben visibles en qualsevol programa d'alliberament nacional si no volem ser res més que programa polític hipòcrita d'alguna nova expressió botiflera.

El conjunt de la classe treballadora catalana volem decidir i tenim dret a decidir per nosaltres mateixos sobre què hem de fer amb el nostre treball social. La dependència del nostre poble respecte de Madrid i París ens colpeja directament i condiciona tots i cadascun dels aspectes de la nostra vida. Ara, a més a més, els aparells dels estats dominants deleguen bona part de les seves funcions a Europa, amb què allunyen encara més els centres de decisió. La directiva Bolkestein, o la jornada laboral de 65 hores setmanals, són una prova del que ens espera. Si per a alguna classe social és objectivament necessària la independència, és per a la nostra.

ANTONI INFANTE

Estat del benestar: origen, evolució i crisi

Producció i reproducció social en el marc del capitalisme

Com diu l'economista Pedro Montes, hem de tenir present que el procés econòmic de qualsevol col·lectivitat es redueix al fet que la part de la població en edat de treballar ha de produir per cobrir les necessitats materials, culturals i de protecció del conjunt total de la població. És a dir, els que estan en condicions de treballar han d'esforçar-se per produir el necessari pel seu sosteniment material i per poder atendre les necessitats dels avis i dels nens, que seran els qui els sostindran en el futur.

Es tracta d'un procés continu i generacional, al llarg del qual cada individu canvia de posició amb el pas del temps. En el marc del sistema capitalista aquest fet assumeix unes característiques concretes determinades per la seva pròpia natura. En primer lloc, cal tenir present que en el capitalisme la producció per excel·lència és la producció de mercaderies, orientada a l'obtenció del benefici privat. Aquest és un fet important perquè determina que en el capitalisme la satisfacció de les necessitats materials de les persones no és un objectiu del model. Aquest és un fet secundari subordinat als beneficis privats. Així doncs, derivat de la prioritat que en el capitalisme assumeix el mercat, ens trobarem que moltes de les activitats que són necessàries per al manteniment i reproducció de la vida social no tenen valor mercantil, no es poden ni comprar ni vendre, i, per tant, no es prenen en consideració. Aquest és el cas de totes les activitats vinculades a la cura i als afectes en el marc de la família i de totes les activitats reproductives (cuinar, conrear l'hort, atendre la llar) que no passen pel mercat.

Un segon element fonamental a l'hora d'entendre els mecanismes distributius en el capitalisme és que aquest es fonamenta en una societat de classes. Bàsicament podríem afirmar que en el capitalisme existeix una classe propietària de la riquesa i dels mitjans de producció. Aquesta classe, que constitueix una minoria, es troba enfrontada a la majoria de la població, no propietària, que només posseeix la possibilitat de subsistir a través de la venda amb èxit de la seva capacitat de treballar. Les persones que treballen han de produir per a tota la societat, incloent-hi

aquells que no ho han de fer perquè s'apropien d'una part del producte social, en forma de dividends, lloguers, interessos, plusvàlues, etc.

Com ens explica Montes, les paraules que designen aquesta part (benefici, excedent o plusvàlua) estan carregades de significat: suggereixen que la societat podria sobreviure sense veure's extorsionada per la classe propietària; que els que treballen són capaços de mantenir-se a si mateixos i a la població que ja no està en condicions de treballar o que encara no pot fer-ho. Expressen també que, en el capitalisme, es produeix més del necessari per reproduir contínuament la vida.

És una característica comuna de totes les etapes històriques l'existència d'una lluita per la distribució del producte social. Els productors s'han resistit a ser explotats i han lluitat per despendre's de la part més petita possible del fruit del seu treball, mentre que els propietaris han emprat tots els mitjans al seu abast per apoderar-se de la major part possible d'aquest producte. Cal esmentar que, si la lluita de classes per la distribució del producte és una constant històrica, les condicions materials en què aquesta s'ha donat han variat profundament al llarg del temps.

La creació de l'Estat del Benestar

Si ens limiten als països industrialitzats, podríem afirmar que fins després de la Segona Guerra Mundial, la història econòmica és una història de penúria i dificul-

tats. Tal i com ens expliquen Dickens, Zola o Engels a la *Historia de la classe obrera a Anglaterra*, la majoria de la població d'aquests països tenia importants problemes per procurar-se els béns materials que els permetessin cobrir les seves necessitats bàsiques (aliment, vestit, habitatge, salut, educació, etc.).

Conclou la Segona Guerra Mundial, s'inicià un període en l'història del capitalisme que canvià profundament les condicions d'existència de la majoria de la població dels països industrialitzats. Un seguit de circumstàncies (descobriments científics, ús civil de la tecnologia militar, nous mètodes productius i d'organització del treball, etc.) comportà un període d'intens i perllongat creixement econòmic, que permeté en una primera fase, millorar les precàries condicions de vida de la població i posteriorment, estendre i generalitzar el benestar material, i amb el pas del temps, proporcionar elevats nivells de cultura, salut, oci i garantia de seguretat personal.

Durant aquest període, l'Estat prengué un paper de protagonista central en la dinamització de l'economia. Fruit dels excessos liberals del passat, que desembocaren en la crisi dels 30, ara es reconeixia que calia impulsar un sector públic productiu potent que garantís el subministrament de certs béns i serveis considerats essencials o estratègics. Però l'avenç de l'Estat en l'àmbit econòmic traspassà el vessant productiu. El desplegament d'una intensa activitat econòmica i els forts in-

El terme 'Welfare State' (Estat del Benestar) apareix en acabar la segona guerra mundial, en contraposició a 'Warfare State' (Estat de Guerra)

crements de la renda i del consum crearen les circumstàncies idònies per proporcionar recursos financers a l'Estat amb els quals va poder ampliar les seves funcions. La recaptació d'impostos és multiplicà i aparegué, doncs, la possibilitat d'atendre de manera pública, i sovint amb caràcter universal, demandes socials insatisfetes (sanitat, ensenyament) i de crear instruments polítics que permetessin corregir la distribució de la renda derivada del mercat (pensions, subsidis, etc.). El desenvolupament d'aquesta activitat estatal vinculada a la despesa social és el que s'ha conegut com l'Estat del Benestar.

Si tenim en compte la perspectiva del conflicte de classe a l'hora d'explicar la creació de l'Estat del Benestar, hem d'assenyalar que en els anys de postguerra l'atractiu que ofería la bona evolució del model de l'URSS era un element que els poders dominants havien de contrarestar, tant a nivell ideològic com a nivell productiu. Des d'aquesta perspectiva, l'Estat del Benestar també responia a l'intent de mostrar que existia una via capitalista cap a una societat més igualitària.

De fet, és evident que després de la Segona Guerra Mundial es desenvolupen als països capitalistes transformacions institucionals importants que tenen com a objectiu la integració de la classe obrera en el sistema econòmic. Es tracta d'aconseguir la «codificació» de la lluita de classes de tal manera que la satisfacció de les necessitats obreres puguin ser assimilades pel capital sense provocar contradiccions violentes. Es tracta, fins i tot, d'aconseguir canalitzar aquestes reivindicacions de tal manera que puguin convertir-se en un pilar fonamental del procés d'acumulació capitalista.

En aquest sentit, en aquest període es generalitza el reconeixement de les organitzacions sindicals i la pràctica dels convenis col·lectius reconeguts i reglamentats per la legislació estatal. Assistim al desenvolupament del que s'ha anomenat el «Pacte Social». L'Estat del Benestar en serà un dels seus corol·laris.

En resum, podríem dir que els termes d'aquest pacte es basen en: a canvi de deixar les mans lliures al capital pel que fa a l'organització del procés de treball (no posant en qüestió el domini del capital en l'esfera de la producció), la classe obrera rebrà les garanties del reconeixement de determinats drets laborals, sindicals i socials. D'aquesta manera el que s'intenta i en bona mesura s'aconsegueix, sobretot pel que fa als grans sindicats obrers i a bona part de les seves organitzacions polítiques, és aïllar la lluita de classe econòmica del nivell polític mitjançant la institucionalització d'aquella.

L'etapa del capitalisme neoliberal: l'Estat del Benestar en el punt de mira

L'Estat del Benestar representa una realitat efímera en l'evolució del capitalisme. De fet, podem emmarcar la seva vigència per al conjunt dels països industrialitzats europeus en el període que s'inicia amb la reconstrucció postbèlica fins a mitjans de la dècada dels 60 del segle xx, en què es comencen a crear les condicions que comportaran el seu desmantellament progressiu.

A partir de la segona meitat de la dècada dels 60 del segle xx comença a ser evident que el model del capitalisme de postguerra basat en una forta activitat industrial que compta amb el suport de la intervenció directa de l'Estat entra en crisi. Existeixen un seguit d'elements que fan que la taxa de guany capitalista experimenti una important davallada. La situació de plena ocupació havia esdevingut un factor que reforçava la posició dels treballadors en la defensa del seu salari, la qual cosa anava en detriment del creixement dels beneficis i de la taxa de guany. El mateix succeïa amb l'Estat del Benestar que, finançat en part amb els impostos que provenien de gravar els beneficis, reduïa la rendibilitat del capital. Un altre fet que repercutí negativament en la taxa de guany fou l'increment dels preus de les matèries primeres, entre d'altres el del petroli, que es produí durant el 1972 i 1973. En resum, un conjunt de factors, intrínsecs la majoria al mateix sistema, generaren les condicions de la crisi.

A partir d'aquest moment, s'encetarà un procés de reorganització important en la dinàmica del capitalisme que tindrà com a principal objectiu restituir la malmesa taxa de guany. És l'inici del que es coneix com el procés de Globalització. A nivell productiu assistim a una progressiva transnacionalització d'aquest procés. Dirigit per les empreses multinacionals, es passarà a concebre el món sencer com l'àmbit en què s'organitza la producció. La lògica serà situar cada activitat productiva en aquella part del planeta on es pot produir amb el menor cost possible.

Des de la perspectiva de la lluita de classes, aquest fet tindrà un efecte devastador sobre la classe obrera, que ara veu com la seva força a les fàbriques i als espais que representaven els Estats-nació es veu desbordada per la nova dinàmica capitalista transnacional. A partir d'ara, l'amenaça de les deslocalitzacions productives esdevé un xantatge permanent sobre la classe treballadora que, seguint el ritme que marca la competitivitat, veurà com la precarietat laboral es converteix en un fet.

Una altra característica important del procés de reestructuració capitalista que representa la globalització és el fet que a partir d'aquest moment el capital intentarà absorbir tots aquells àmbits d'activitat susceptibles de generar beneficis. Així és com s'inicia l'ofensiva per aconseguir privatitzar totes aquelles activitats que fins aquell moment esdevenien part del que es podien considerar drets socials (educació, sanitat, pensions, etc.). L'estratègia de política econòmica que serveix per articular aquesta nova ofensiva del capital és el que coneixem com a estratègia neoliberal. Des de l'arribada de Thatcher i Reagan al poder, aquesta estratègia esdevé hegemònica al món sencer i es converteix en un instrument que aconsegueix concentrar una bona part de l'excedent social generat en les butxaques dels sectors dominants de la societat.

*El capital intenta
absorbir tots
aquells àmbits
d'activitat
susceptibles
de generar
beneficis.
Així és com
s'inicia l'ofensiva
per aconseguir
privatitzar*

El desmantellament de l'Estat del Benestar es converteix, per tant, en un objectiu clar de l'estratègia neoliberal. Els arguments que s'utilitzen per legitimar aquest desmantellament són diversos. És planteja que la intervenció de l'Estat en economia és totalment ineficient i que, per tant, cal deixar el màxim d'activitats possibles a mans del mercat. En tot cas, si l'Estat ha d'intervenir en l'activitat econòmica ho ha de fer per crear les condicions necessàries per dinamitzar l'activitat empresarial. Aquesta és la despesa productiva, mentre que la resta de despesa, l'orientada socialment, és improductiva, ja que només serveix per generar dèficit públic i inflació.

A nivell mundial, el Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial esdevenen les institucions d'on emanen les receptes neoliberals. A casa nostra, la Unió Europea, després de la signatura de l'Acta Única, el 1985, es converteix també en un dels vaixells insígnia del neoliberalisme. Entre d'altres, la Unió Europea ha estat una de les principals impulsores del *Workfare* en oposició precisament al *Welfare*. Segons aquesta posició, cal potenciar la inserció de les persones en el model productiu i és en aquesta direcció que s'han de dedicar els recursos. Cal, doncs, eliminar totes aquelles despeses i subsidis que no van dirigides de manera activa a la inserció laboral.

Cal assenyalar que en el cas de l'Estat espanyol l'Estat del Benestar ha estat més una il·lusió que no pas una realitat. De fet, quan s'inicia el procés de construcció de l'Estat del Benestar, coincidint amb l'inici del període postfranquista, és el moment en què l'ofensiva neoliberal comença a desplegar-se i en què, per tant, s'ha iniciat ja la crisi d'aquell model a nivell europeu.

Les possibilitats futures de l'Estat del Benestar

Sembla clar que difícilment en el marc del capitalisme, on la taxa de guany esdevé la variable determinant, es pugui consolidar un model amb una despesa social important i sostinguda. No obstant això, el cert és que actualment vivim en socie-

tats que han aconseguit uns nivells de producció molt elevats i que, per tant, disposen de recursos per poder mantenir nivells de despesa social també elevats. Ens diuen que no hi ha diners per a la despesa social, però això resulta difícil de creure en el marc dels països occidentals, que porten dècades experimentant creixements positius del PIB. Per exemple, en el cas espanyol, el Producte Interior Brut (PIB) és més del doble del de fa 20 anys. La qüestió de fons és que darrera del model actual s'amaga una clara voluntat d'orientar l'excedent econòmic cap als sectors capitalistes (beneficis de les empreses i sector financer).

Una altra qüestió a tenir en compte és la que es deriva de l'alta productivitat que ha assolit el capitalisme i el que això suposa amb relació a l'Estat del Benestar. El model social que representa l'Estat del Benestar està totalment vinculat a la participació dels individus en el mercat de treball (pensions de jubilació, subsidis d'atur, seguretat social, etc.), en un moment en què és possible sostenir nivells molt elevats de producció amb molt poca participació del treball assalariat. Aquest fet determina que com més va més persones quedin (o quedaran) fora de la cobertura que ofereix la versió clàssica de l'Estat del Benestar.

Un dels reptes de l'esquerra pel segle XXI consisteix a assumir que possiblement el treball assalariat no ha de ser l'element central de l'acció política i cal cercar altres referents, com ara la ciutadania, a l'hora de construir les polítiques socials. En aquest

sentit, val la pena tenir en compte el debat sobre les possibilitats que ofereix una proposta com la Renda Bàsica de ciutadania en la seva versió forta, o sigui, universal, incondicional, individual i suficient.

La fallida del sistema econòmic que s'ha fet evident en el nivell financer des de l'estiu de l'any passat constitueix un altre element significatiu des de la perspectiva de l'Estat del Benestar. El discurs neoliberal ha promogut que molts dels estalvis de la població es dirigessin cap als fons de pensió privats amb l'argument de la insostenibilitat de les pensions públiques i la necessitat de complementar-les amb un fons privat. Actualment, el context de crisi mundial posa en qüestió el futur a curt termini d'aquesta modalitat d'estalvi i afegeix una pressió terrible sobre els pressupostos dels Estats, que hauran de fer front a un veritable desgavell social en un futur immediat.

Per acabar, des de la meua perspectiva és evident que parlar d'un capitalisme amb rostre humà és un *oxímoron*. L'única possibilitat de construir una societat veritablement justa passa per la transformació radical d'un sistema que, necessàriament es basa en l'explotació i el benefici privat, per un altre on la cooperació i la satisfacció de les necessitats humanes esdevinguin el centre del model.

JOSEP MANEL BUSQUETA
Economista i pastisser.

Membre del Seminari d'Economia Crítica «Taifa»

www.seminaritaifa.org

30 anys de reformes antiobreres i precarietat creixents

En aquesta tardor que ara comença es faran un seguit de noves passes en la consecució de l'Europa capitalista ultraliberal i feixista (ho estem veient a Itàlia, l'Estat francès, Àustria, etc.), amb la més que previsible aprovació de la Directiva d'Ordenació del Temps de Treball, més coneguda com a Directiva de les 65 hores de treball, una vegada assolida l'aprovació de la Directiva Europea de Retorn (expulsió de les persones migrants).

És més que probable (que a ningú no li estranye) que el text que finalment s'aprove siga un document més tou del que inicialment es va proposar el passat mes de juliol, ja que el PsoE i el PsF... s'hi juguen moltíssim amb aquesta nova barbaritat antiobrera, i els seus sindicats (UGT i CFDT, i també CCOO i la CGT

francesa), els podrien fer «mal»... És a dir, faran el mateix paper que fa un parell d'anys amb la Directiva Bolkenstein: la faran recular inicialment per aprovar un altre text «modificat» *a posteriori*, que en realitat només serà la punta de llança de les futures modificacions en aquesta línia, amb vista a la total desestructuració del moviment obrer organitzat i a la màxima acumulació possible de beneficis a les mans de la gran patronal europea, principalment alemanya i francesa, però també britànica o espanyola (o «catalana»).

I no oblidem tampoc que tot plegat no és res més que una nova baula de la cadena cada vegada més pesant que ens han enganxat al coll de les treballadores i treballadors de tota Europa... Amb l'ajut inestimable de sindicats com els esmen-

tats més amunt, aquesta cadena ens ha fet anar cap a enrere, ja que s'ha buscat l'equiparació amb l'Europa de l'Est, l'Amèrica Llatina o el sud-est asiàtic, en comptes de lluitar per equiparar els drets dels treballadors i treballadores d'aquestes regions amb els que gaudíem a l'Occident «democràtic». Una baula que s'uneix a les anteriors simbolitzades amb Bolonya (Espai Europeu d'Ensenyament Superior), amb la Directiva Bolkenstein, amb el Tractat de Sengen (que ara han potenciat amb l'aprovació de la Directiva de «Retorn»), la Constitució europea (ara Tractat de Lisboa)...

Ara bé, com ens afecta tot plegat els i les treballadores que vivim als territoris dels Països Catalans al sud de l'Albera? Quines baules, quines cadenes tenim més

a prop, i com lligarien amb tot el que he esmentat abans?¹

En aquest sentit, a més de les futures modificacions del Règim General de la Seguretat Social, els atacs i posada a la Borsa del Fons Comú de les Pensions, que ja estan sent negociades entre PsoE, CCOO, UGT i CEOE, podríem parlar principalment de la Reforma Laboral de 2006, que la mateixa UGT, malgrat tota la propaganda que va fer a favor d'aquesta barbaritat, reconeixia el 2007 que era un absolut fracàs, i de les Reformes anteriors, fins a arribar als Pactes de la Moncloa de 1977.

Tot seguit repassarem les baules més importants de la cadena construïda al llarg dels darrers trenta anys.

1977: Pactes de la Moncloa, colp decisiu al moviment obrer revolucionari

Els anomenats Pactes de la Moncloa de 1977, signats pel govern de l'UCD i «validats» per l'«oposició democràtica» (PsoE, PsP, PcE, UGT i CCOO), van ser el primer pas endavant en la política del capital espanyol de precarització i desregularització contínua del mercat laboral. És a dir, donar unes poques molletes per calmar les exigències de les treballadores i els treballadors que disposaven d'una capacitat de gran pressió sobre el capital, per a anar llevant-nos tot el pastís després (com ja estem veient i patint de manera cada cop més accelerada).

Inicialment, aquests Pactes establien les bases legals del que patim ara i, entre d'altres mesures, representaven:

- a) La reducció dels costos de treball per a les empreses mitjançant un menor creixement de les quotes de la Seguretat Social i un progressiu control «social» de les prestacions amb participació dels «representants dels treballadors», dels empresaris i de les «distintes forces socials» (patronal i sindicats grocs).
- b) Estrenyent-se encara més el cinturó, els i les treballadores serien els responsables de capgirar el procés inflacionista. Avui continuen amb la mateixa

política mitjançant els augments d'impostos indirectes, les noves taules salarials, salaris mínims reals per sota de l'SMI oficial...

- c) Tot i que es van establir uns límits d'augment salarial del 22% per al 1978, així com taules de revisió si es sobrepassava l'IPC teòric calculat per l'Estat, aquestes mesures no van tenir un efecte real, cosa que va provocar una davallada accelerada del poder adquisitiu dels i de les treballadores. Aquesta davallada va ser espectacular a finals dels 70 i principis dels 80 del segle xx, però encara la continuem patint avui en dia, especialment als Països Catalans, i es pot afirmar que és un dels pitjors problemes que tenim avui dia.

L'Estatut dels treballadors (1980)

L'Estatut dels Treballadors fou aprovat pel govern de l'UCD, amb el vist-i-plau dels «grans» sindicats CCOO i UGT i de l'«esquerra» oficial. A banda del colp a la línia de flotació del moviment assembleari i del sindicalisme combatiu que va significar la seva aprovació i que seguia el camí engegat amb els Pactes de la Moncloa de 1977, va bastir les bases que, entre d'altres moltes coses, garantia la regulació del contracte d'aprenentatge, simplificant-ne i liberalitzant-ne l'ús, mentre que la seua retribució i cotització iniciaven el procés de «reducció».

Es fa visible la precarització del jovent: el contracte de treball de formació (1984)

Amb el govern del PsoE al poder des de feia més de 2 anys i amb l'inici dels plans de reconversió i desindustrialització als «territoris perifèrics» de l'Estat (Països Catalans, Galiza, Andalusia, Euskal Herria, Astúries...), el 1984 es comencen a perfilar les primeres mesures de «foment» de l'ocupació entre el jovent, amb la intenció d'emular les legislacions dels estats europeus veïns, amb vista a preparar el terreny per la propera entrada de l'Estat espanyol a la CEE.

Així doncs, s'inicia la promoció dels contractes en pràctiques i en formació, ampliant-ne la durada màxima i el límit d'edat per celebrar-los, per assegurar una temporada més llarga l'explotació del jovent que duia a terme feines qualificades.

Per altra banda, s'hi establia que la retribució correspongués únicament al temps efectiu de treball (sense caps de setmana...) i els empresaris quedaven exempts de cotitzar la quota empresarial per contingències comunes (a empreses de menys de 25 treballadors, però en aquelles que en tingueren més es reduïen en un 90%).

El PsoE obre les portes a la desregulació oberta del mercat laboral (1994)

Les mesures que el 1994 van ser imposades pel govern del PsoE, contra les quals els sindicats de classe vam convocar unitàriament la vaga general del 27 de gener, no

Signants del pacte de la Moncloa

[1] Els i les treballadores de la Catalunya Nord, es veurien afectades per un procés molt semblant al que es pateix la major part de les comarques del País Valencià, on la desaparició pràcticament total de la indústria a moltes comarques (i el procés de desestructuració del sector del taulell a la Plana, o del més que previsible futur tancament de la FORD d'Almussafes), deixa un teixit productiu totalment vinculat als serveis i a la construcció, que no tenen capacitat de resposta davant la crisi que ara només comença a albirar-se.

van ser un pas més en el procés de desprotecció de la classe treballadora engegat amb els Pactes de la Moncloa, sinó que representaren un punt d'inflexió, ja que significaven legislar en contra de l'anterior codi penal mitjançant la legalització de les Empreses de Treball Temporal, amb què s'implantaven uns nous models de relacions laborals que fins aquest moment havien estat penats per la llei (fins i tot amb la presó). I si amb la legalització de les ETT no en tenien prou, es garantiren les primeres bases per estimular les mobilitats geogràfica i funcional, s'introduïren més facilitats per als acomiadaments col·lectius i es crearen noves possibilitats de contractació precària.

1977: el PP organitza la primera Reforma Laboral oficial

La reforma laboral de 1977, pactada per les direccions de CCOO i UGT amb la CEOE, i assumida pel nou govern del PP, que la convertir en llei, va deixar via lliure perquè la històrica reivindicació patronal de l'abaratiment de l'acomiadament començara a imposar-se, al mateix temps que es subvencionava la patronal amb enormes recursos públics pel simple fet de complir amb la legalitat en les contractacions laborals. En aquest sentit, va obrir el camí a la feina bruta posterior del PsoE.

2001: Nova Reforma Laboral del PP

Caldrà aturar-se una mica en aquest cas, ja que el Decret-Llei promulgat pel govern espanyol fa 7 anys prorrogava les mesures que foren pactades el 1997, mesures que inicialment només havien de tenir una validesa de quatre anys. D'una banda, aquest pacte suposava un compromís per afavorir la recentralització de la negociació col·lectiva en convenis d'àmbit sectorial estatal; d'altra banda, afectava directament els drets laborals de la nostra classe ja que:

- a) Abaratí l'acomiadament, augmentant, per exemple, els casos tipificats com a causa d'acomiadament objectiu.
- b) Mantenien sense gaire penalització les múltiples modalitats de contractació temporal i la consolidació de les Empreses de Treball Temporal.
- c) Establia, com ja s'ha esmentat abans, sucoses bonificacions en la cotització empresarial a la Seguretat Social.

El PsoE recupera la seua cara de defensor dels interessos del gran capital amb la Nova Reforma Laboral de 2006

Després de les eleccions al Parlament Europeu de juny del 2004, el 8 de juliol,

el president del govern espanyol va signar amb la CEOE, CEPYME, UGT i CCOO una declaració política conjunta de nou fulls que obria el procés negociador per a aquesta nova reforma laboral. Aquest pacte comprenia més aspectes que els de la Moncloa, signats al mateix lloc pels mateixos actors l'octubre de 1977.

Algunes de les conseqüències concretes d'aquesta reforma estem comprovant-les ja des de la seua aprovació. Entre d'altres, podríem citar:

- a) Abaratiment de l'acomiadament, substituint la contractació indefinida ordinària per l'anomenada de foment d'ocupació, amb una indemnització màxima de 33 dies per any treballat i 24 mensualitats, en comptes del ja ridícul màxim de 45 dies i 42 mensualitats.
- b) Facilitat per a l'acomiadament, suprimint l'autorització administrativa (del govern) en cas d'acomiadament col·lectiu, estenent les causes objectives als acomiadaments individuals, eliminant la consideració d'acomiadament nul (dret a readmissió) per convertir-lo en improcedent (sense dret a la readmissió encara que la justícia ens done la raó) i finançant a càrrec del FOGASA (Fons de Garanties Salarials) el 40 % dels costos d'acomiadament de les empreses de fins a 50 treballadors i treballadores (abans de 25 treballadors, de manera que es carrega encara més els acomiadaments sobre les nostres butxaques, amb la qual cosa es garanteix el manteniment dels beneficis a mans privades i es generalitza i es fan públiques les pèrdues).
- c) Potenciació dels contractes fem a temps parcial (destinats sobretot a les dones) i els fixos-discontinus, etc.
- d) Promoció encara més les ETTs, amb una rebaixa a només 8 dies d'indemnització per any treballat (abans eren 12), i privatització dels serveis públics d'ocupació.
- e) La nova reforma de les pensions públiques, que pretén suprimir l'actual dret a la jubilació anticipada als 60 anys, augmentar els requisits per a les jubilacions parcials, qüestionar les pensions de viduïtat, incentivar l'edat de jubilació més enllà dels 65 anys, que podrien arribar als 69, i potenciar els plans privats de pensions. Tot això sense descartar que el període de càlcul de la pensió pugui estendre's fins als 35 anys (l'any 85 eren els dos últims anys i ara, gràcies als Pactes de Toledo de 1996, els últims 15 anys treballats).

2008: la Unió Europea provarà d'aprovar la modificació de la jornada laboral legal

La Unió Europea, també amb el suport directe o indirecte dels governs espanyol i francès, vol aprovar la modificació de la jornada laboral setmanal, de les 48 hores com a màxim legal actuals, fins a les 60 hores (65 en el cas de sanitaris, bombers, etc., els períodes de descans dels quals en les guàrdies deixen de considerar-se temps de treball). Aquesta nova directiva permetrà fixar per llei que la jornada setmanal «normal» (la de 48 hores màxim) siga considerada com «una mitjana anual», de manera que el/la treballador/a estarà permanentment a disposició de l'empresa.

Les hores extra o les jornades laborals en dies festius passaran a ser considerades com a hores ordinàries, cosa que provocarà una major pèrdua de poder adquisitiu i un major increment de l'atur al nostre país, ja que moltes petites i mitjanes empreses i fàbriques de les nostres comarques no necessitaran ja fer tornos. Així, es forçarà molt més la màquina i augmentaran enormement les terribles xifres d'atur de comarques com la Vall d'Albaida, el Comtat, el Baix Llobregat, la Selva o el Baix Ebre.

A més, ho volen fer amb acords individuals treballador-empresa, amb la qual cosa se salten els convenis col·lectius, la representació sindical, etc. i ens deixen totes i tots sense la nostra millor arma: l'organització i la unió de totes les treballadores i treballadors per defensar els nostres drets.

Després de prop d'un segle de l'oficialització de la jornada màxima de 48 hores, després d'una llarga i dolorosa lluita del moviment obrer internacional per les 8 hores de treball diàries, ara, ens volen fer retrocedir més d'un segle, posant-nos novament en jornades «legals» de 10 a 12 hores i sis dies per setmana. I això és una realitat a la qual hauríem de saber donar una resposta organitzativa clara i contundent, ja que, tal com venim explicant des de la COS des del 2005, les formes de fer sindicalisme que ens han venut no podran presentar solucions als problemes existents i nous que aniran sorgint.

Davant d'una agressió tan salvatge, tots i totes les treballadores hem de donar una resposta unitària, ampla, solidària i contundent als Països Catalans i a tota Europa. I en aquest sentit, l'Esquerra Independentista i totes i tots els i les que lluitem dia a dia pel nostre alliberament com a persones, com a classe i com a poble, hem d'estar a l'alçada de les circumstàncies, ja que ja no ens podem permetre el luxe de perdre una oportunitat com aquesta per assolir els nostres objectius.

GONÇAL BRAVO i REIG
Coordinador General de la COS

Energia nuclear i política energètica (I)

En aquest article tractarem la problemàtica de l'energia nuclear, sobretot amb relació als propagandistes que advoquen pel seu «renaixement». En el proper número de *La Veu* discutirem les alternatives a aquesta energia en el marc d'una política energètica general.

Des de fa tres anys s'insisteix des de diferents àmbits econòmics i polítics en la conveniència de potenciar l'energia nuclear. En concret, aprofitant les dades irrefutables sobre l'origen antropogènic del canvi climàtic i la probable arribada al pic del petroli en el propers decennis, diversos governs (nord-americà, francès, etc.), patrons i mitjans de comunicació han plantejat la necessitat de relançar la construcció de centrals nuclears.

Els arguments que s'han emprat en aquesta campanya propagandística han estat que l'energia de l'àtom és segura, barata i neta i que alhora pot ser la solució a l'escalfament de la Terra i el canvi climàtic perquè no emet els gasos que el provoquen. Discutirem tot seguit aquests arguments.

Energia segura?

Tot i que la seguretat absoluta no existeix, el *lobby* nuclear insisteix constantment que les centrals nuclears són molt segures i anuncia fins i tot una nova generació de reactors, la quarta, que reduiria notablement els problemes de seguretat. La realitat, però, és que aquests nous reactors no existeixen encara i ja veurem si veuran la llum realment, ja que si per alguna cosa s'ha caracteritzat la indústria nuclear des del seu naixement és per l'anunci constant de paradisos que després no s'han acomplert.

Tal com expliquen Marcel Cordech Núria Almirón al seu llibre *El espejismo nuclear* (2008), actualment, amb la tecnologia disponible, que es que la serviria per construir els nous reactors si es produís un relançament massiu de l'energia nuclear, no es pot evitar ni l'emissió continuada al medi ambient de radiació al llarg de tot el procés de generació d'energia nuclear ni la probabilitat inassumible d'un accident greu en el reactor nuclear, entre d'altres raons

perquè no es pot excloure mai la possibilitat d'una errada humana. D'altra banda, més enllà del que pot passar al reactor, tal com afirma l'informe pro-nuclear del MIT «The future of nuclear power» (2003), «coneixem poca cosa sobre la seguretat de cicle complet del combustible».

Cordech i Almirón assenyalen també que hi ha un fet irrefutable que en el marc de l'economia capitalista evidencia la manca de seguretat de les centrals i la probabilitat real que hi hagi accidents: les companyies asseguradores no volen assumir la responsabilitat civil generada per un accident nuclear. A més, qualsevol assegurança a un particulars exclou com a causa d'indemnització els danys provocats per un accident d'aquesta mena.

Energia neta i ecològica?

Un dels arguments més repetits dels pronuclears és presentar-la com una energia neta i alhora com a la solució al canvi climàtic o, si més no, com una de les mesu-

*Central nuclear
a la Vall de Cofrents*

res que més poden contribuir a aturar-lo. Aquesta propaganda oblida, però, alguns fets importants:

- En primer lloc, l'energia nuclear no és neta, ja que en el seu procés de producció, des de l'extracció de l'urani fins al desmantellament de les centrals, genera un seguit de fuites i residus radioactius l'activitat dels quals pot durar centenars, milers, desenes o fins i tot centenars de milers d'anys. La realitat incontestable és que malgrat els anuncis d'uns futurs reactors que minvarien considerablement el problema dels residus nuclears d'alta activitat, tal com assenyala el mateix informe del MIT, actualment la gestió d'aquests residus no està resolta en lloc ni es preveu que ho estigui en els

propers decennis. I de moment, s'acumulen a les piscines construïdes específicament a prop dels reactors.

- En segon lloc, no es veritat que en la producció d'energia nuclear no s'emeti, per exemple, CO_2 . Si es té en compte tot el procés de construcció de la central, d'extracció i tractament de l'urani, de funcionament, de tractament dels residus i de desmantellament de la central, hi ha un consum de derivats del petroli que diverses fonts estimen que no s'han de menystenir, encara que les emissions de gasos d'efecte hivernacle sigui inferior al d'altres fonts energètiques (carbó o gas). Cal tenir en compte també que l'urani de millor qualitat (més concentrat) té unes reserves molt limitades i, per tant, si es construïssin més reactors com pro-

pugnen els propagandistes de l'energia de l'àtom, caldria extreure'l de menes de més baixa qualitat, és a dir, menes en què l'urani està menys concentrat, la qual cosa vol dir que s'usaria més energia d'origen fòssil per extreure'l, de manera que augmentarien significativament les emissions de CO_2 .

- En tercer lloc, s'oblida sovint que la nuclear només serveix per produir electricitat i que aquesta font d'energia va representar el 24,3 % de l'energia final consumida a Catalunya el 2005 i el 23 % al País Valencià el 2006. Si tenim en compte que tant al País Valencià com a Catalunya l'energia nuclear va generar respectivament un 54 % (el 2006) i el 56 % (el 2003) de l'electricitat és obvi que un augment de l'opció nuclear representaria un guany minso en la reducció d'emissions de CO_2 , que no compensaria en cap cas els costos econòmics i ambientals d'aquest tipus d'energia tant a curt com a llarg termini.
- En quart lloc, la construcció de centrals nuclears fomenta el consumisme energètic i, en darrer terme, contribueix a l'augment dels gasos que produeixen l'efecte hivernacle. Perquè en lloc d'actuar sobre la demanda i fomentar l'estalvi i l'eficiència socialitzada, les mesures més efectives en la reducció d'emissions d'aquests gasos, el miratge nuclear ens fa creure que hi ha una oferta aparentment il·limitada d'energia i s'evita de prendre mesures per reduir el consum energètic.

Torre de refrigeració de la central nuclear d'Ascó (Ribera d'Ebre)

Energia barata?

Si hi ha un altre fet irrefutable sobre aquest tipus d'energia és la seva inviabilitat econòmica en el marc d'una economia capitalista liberalitzada. De fet, la crisi estructural que arrossega la indústria nuclear des de la primera meitat dels anys 70 del segle xx es deu fonamentalment a motius econòmics, ja que la construcció de centrals nuclears necessita una inversió molt intensiva en capital que triga més de vint anys a amortitzar-se. És per això que els préstecs a aquesta indústria van associats a uns interessos superiors a la mitjana en concepte de prima de risc. A més, cal afegir-hi que els costos de construcció també superen els previstos (en els casos estudiats es duplica com a mínim el pressupost inicial), entre d'altres raons perquè el període de construcció és incert i els endarreriments són generalitzats.

D'altra banda, cal tenir en compte que el preu de l'electricitat produïda per aquestes centrals no incorpora el cost real del tractament dels residus, tant perquè sovint se n'encarrega l'Estat (Gran Bretanya, per exemple) com perquè no es pot fer un càlcul del cost

econòmic de mantenir uns residus l'activitat dels quals pot durar milers i milers d'anys.

Comptat i debatut, sense les generoses aportacions de l'erari públic (els casos de França i els Estats Units són paradigmàtics), la indústria de la fissió nuclear per produir electricitat no hauria durat tres dies. Aquest suport de l'Estat va començar en els anys cinquanta i s'ha mantingut ininterrompudament fins als nostres dies, com ho demostra la subvenció de 6.000 milions de dòlars que el govern Bush ha ofert a les elèctriques perquè construeixen nous reactors.

En realitat, tota la propaganda pro-nuclear no s'està d'amagar que per al relleu nuclear que proposen és imprescindible la intervenció de l'Estat, ja que sense aquestes copioses subvencions la «iniciativa privada» no s'arriscarà a invertir en aquest negoci ruïnós. Per exemple, a l'Estat espanyol la generació d'energia està liberalitzada des de la Llei 54/1997 que regula el sector elèctric, però en aquests onze anys no hi ha hagut cap operador elèctric que s'hagi aventurat a construir cap central nuclear.

L'últim cas que exemplifica aquest desastre econòmic és el reactor que l'empresa pública francesa Areva està construint a Finlàndia. Presentat el 2001 com a vaixell insígnia del relleu nuclear de l'energia de l'àtom, es va començar a construir el 2005 i es preveia d'acabar-lo el 2009. De moment, però, Areva ja ha anunciat que la construcció s'endarrerirà dos anys, la qual cosa implicarà, si s'acaba el 2011, que, sense incorporar-hi el tractament dels residus, costarà pel cap baix el doble dels 2.500 euros pressupostats.

I als Països catalans, què?

Als Països Catalans, que compten amb quatre reactors en «funcionament» (Ascó I i II, Cofrents i Vandellòs II), les nuclears han estat notícia en els dos darrers anys per les nombroses «incidències» que s'hi ha produït (aturades no programades, fallades i avaries, fuga de partícules radioactives, incendi a l'edifici de la turbina de Vandellòs II, etc.). La raons d'aquestes incidències cal buscar-les tant en l'edat dels reactors (gairebé 24 anys de mitjana) i la reducció en les despeses de manteniment i seguretat com a conseqüència de l'externalització d'aquests serveis mitjançant la política de subcontractació. És obvi, doncs, que les centrals instal·lades al nostre país han envellit, la qual cosa comporta un augment creixent de la inseguretat.

A aquesta inseguretat creixent s'hi afegeix la política d'ocultació dels directius d'aquestes centrals. El 2004 han ocultat la corrosió greu en el sistema principal de refrigeració de la central de Vandellòs II i enguany van ocultar la fuga radioactiva detectada a l'interior i exterior d'Ascó I. El passat 22 d'abril, el físic Antoni Lloret explicava al programa *La nit al dia* les raons de l'opacitat que envolta la indústria nuclear:

«Estem parlant d'aquest exemple, d'un problema general de l'energia nuclear, i és des de que des del seu origen els... els que porten aquesta energia menteixen contínuament. I menteixen perquè estan en realitat obligats a mentir... per la raó següent: és que l'energia nuclear té un enemic ter-

rible, i és l'accident. No, no es pot, no poden tolerar l'accident perquè els resultats poden ser tan greus que tenen una por de que agafi unes desproporcions immenses i ho amaguen. Perquè és allò que abans de que se n'enterin, s'intenta solucionar el problema, no poden, continuen cap endavant... és un engranatge... difícil de controlar. Però la dificultat és aquesta: és de que les mentides que hi ha en el camp del nuclear, les coses s'amaguen contínuament, que s'oculten, que no s'expliquen, que es falsifiquen... En tenim un exemple evident: com és possible que un incident que tingui lloc el mes de novembre no apareixi a la llum diguem-ne oficial fins a finals del mes de març, i sobretot després de que sigui Greenpeace qui ho hagi resolt, abans que el Consell de Seguretat Nuclear? Quina classe de confiança podem tenir en les persones i els organismes que porten aquesta indústria, la indústria de l'energia nuclear en el nostre país?»

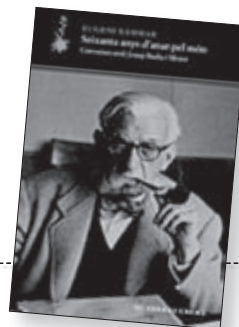
Davant aquesta situació hi ha dues solucions: o bé substituir aquestes centrals obsoletes per unes de noves, com proposen per exemple els apòstols de l'energia nuclear, sense tenir en compte els problemes, esmentats més amunt, que aquesta indústria no està en condicions de solucionar (seguretat, costos creixents i inassumibles, residus, etc.); o bé dissenyar i implementar una política energètica que prescindeixi de la fissió de l'àtom com a font d'energia. Ho veurem en el proper article.

JOANA GORINA

Seixanta anys d'anar pel món

En un moment d'aquestes memòries reeditades (la primera edició és de 1974 a Editorial Pòrtic) Xammar afirma que és un periodista sense arxiu. Aquesta afirmació, que no deixa de ser certa en la vida del protagonista si ens atenim a la concepció clàssica de la conservació de documentació, és, d'altra banda, parcial. I ho és perquè el veritable 'arxiu' d'aquest informador de l'Ametlla del Vallès (1888-1973) és la memòria; però no pas una memòria estàndard, a l'ús. *Seixanta anys d'anar pel món* és un magnífic exemple —i gens comú en la nostra narrativa, si exceptuem Josep Pla— de record etnogràfic. És a dir, totes les vivències, contextos i situacions que el protagonista visqué en una etapa extraor-

dinàriament rica en fets de primera magnitud —des de començaments de segle vint fins els anys seixanta— són memorats amb una delimitació i una matissació ben significatives atès que han estat meditats respecte d'una experiència situada a primera línia de coneixement. És així com aquest 'arxiu' —Xammar mateix— s'autobiografia a partir de les preguntes que li fa Josep Badia. Aquest mètode és innovador, no únicament per l'esforç de tensió i de sistematització de l'entrevistador, sinó per al mateix lector, el qual ha de relacionar constantment paratges, dates, personatges i conjuntures que, per la seva densitat, pressuposen una dificultat —i un repte— en una lectura no

EUGENI XAMMAR
Seixanta anys d'anar pel món. Converses amb Josep Badia i Moret

Quaderns Crema,
Barcelona, 2007,
582 pàgines

estrictament ociosa. Ens trobem, per tant, davant unes memòries oceàniques per la seva extensió i qualitat, un paral·lelisme de les quals podrien ser, per bé que no amb una idèntica metodologia de treball, les *Memories de un cero a la izquierda*, de Josep M. Francés. Insisteixo, tanmateix, que el relat de Xammar és prou original tant per la manera d'explicar els fets viscuts com per les anàlisis que en fa.

A través de la narració d'esdeveniments, l'entrevistat descabdella un escenari gairebé mundial en el seu sentit més literal. El seu arc vital abasta des de París (el primer viatge fou realitzat el 1909) a Nova York, passant per ciutats com Londres,

Munic, Berlín, Moscou, Perpinyà, Mèxic, Buenos Aires, Oslo o Estocolm. Es tracta, doncs, d'un document del tot significatiu per a obtenir una concepció de la política, l'economia i la cultura internacionals amb criteri propi. Així, al contrari d'una visió mediatitzada i provinciana, Xammar basteix un retrat contemporani en el qual allò local no esdevé localista i allò nacional no s'identifica amb la interferència estatista. I aquesta semblança del món és reflectida no pas (com seria fàcil de deduir) a partir d'una cultura intel·lectualitzada, sinó a través de la voluntat (i mai millor dit) autodidacta. Aquestes característiques denoten una actitud absolutament liberal, per lliure, que compta amb una extraordinària capacitat de treball i de resolució davant les constants pressions de decisió per les quals opta.

En Xammar, la funció crea l'òrgan: els objectius estableixen les prioritats 'teòriques'. És per això que a la fi de la narració el personatge s'identifica amb un 'cul d'en Jaumet'; però en aquest cas la inquietud vital (que fou el projecte que aconduí el periodista durant tota la seva trajectòria) esdevé consciència i no pas anècdota. Per aquesta raó, a Xammar li cal poca documentació escrita. Aquest aspecte es pot mostrar quan el protagonista reproduïx paràgrafs de cites de cartes i d'articles de diari no conservats, però sí *interioritzats*. La memòria xammariana esdevé un marc de referència a partir del qual cal construir la història. Perquè, malgrat la subjectivitat (i on no n'hi ha?) de les conclusions i opinions, el relat és objectivable: és susceptible de ser pensat, reelaborat i treballat, car no es tracta d'inventar cap tradició, sinó de mostrar contextos que permetin d'imaginar *positivament* l'estat de les coses a l'Europa del segle vintè. No d'altra manera cal comprendre l'aportació de fets com la fi de la primera guerra mundial; el sorgiment de la Societat de Nacions; l'avaluació de la vida de la Rússia soviètica arran d'un seu viatge amb Josep Pla l'estiu de 1926 en fer una visita a Andreu Nin; l'escepticisme sa davant l'autoesbomat republicanisme espanyol; la crítica a la ingenuïtat política catalana davant la descentralització autonòmica (Xammar ve a dir

que l'Estatut *corregit* de 1932 pel Parlament espanyol suposava massa-soroll-perres: «massa fort pel que tenia de feble») i el distanciament davant una guerra 'civil' que Xammar no veia com a pròpia per part dels connacionals tot i destacant com s'hi féu participar Catalunya. En aquest cas, el protagonista argumenta que es va posicionar amb els republicans perquè hi veia una espècie de mal menor, ja que suposava la defensa de la bandera i de la llengua. També cal destacar l'evocació fragmentada (per la pròpia evolució de la biografia) de l'exiliada, que Xammar situava entre París, Cogolin i Perpinyà, on dugué l'organització de l'Homenatge a Fabra en el vuitantè aniversari del gramàtic.

Però una contribució del tot rellevant en l'època en què fou realitzada l'entrevista (entre març de 1971 i juny de 1973) és el cicle comprès entre l'hegemonia hitleriana i la fi de la Segona Guerra Mundial. El fet que Xammar fos destinat com a corresponent a Alemanya per *La Veu de Catalunya* i *La Publicitat* (els articles dels quals han estat recollits amb el títol *L'ou de la serp*: Quaderns Crema, 1998) entre els anys vint i trenta va comportar el testimoniatge de primera mà de l'evolució de la crisi —econòmica i política— de la República de Weimar i l'expansió de l'ideari pangermànic del NSDAP. Pel que fa als primers moments de guerra, Xammar explica —gràcies a la coneixença i amistat del traductor que hi va prendre part, Paul Smith— el contingut real de la conversa entre Hitler i Franco a Hendaia el 1940.

El període entre el Tractat de Versalles i la recuperació de París el juny de 1944 és del tot central en la vida de Xammar. I ho és bàsicament pel bastiment de les xarxes de relacions que el periodista estableix en molts diversos àmbits: des del periodístic fins al diplomàtic. Aquesta *intrahistòria* revelada és l'aspecte més destacat en valorar el conjunt de fets reportats des d'una avaluació historiogràfica. Xammar —extraordinari exemple d'intel·ligència funcional, pragmàtica— va construir el seu món a partir de relacions constants que, independentment del grau de significació, són indestruïbles per a abastar objectius informatius.

Bona mostra de la potencialitat d'aquests engranatges sociataris és la funció que el corresponent duu a terme en el si d'organismes internacionals com a traductor i intèrpret a la UNESCO, l'ONU o l'OMS a partir de múltiples coneixences i contactes no pas fàcils d'aconseguir. Moure's amb absolutament determinació entre les escletxes del món oficial és l'evidència més notable del tarannà de Xammar. O, altrament: com, en la vida, no calen grans principis ni necessitats per a dur a terme allò que un home es proposa. És clar que, potser sense haver viscut el modernisme de Jaume Brosa, haver estat testimoni del wagnerisme a l'alba del nou segle, haver mantingut l'amistat amb Josep Carner i Manuel Raventós, haver-se incorporat a *El Poble Català* i haver viscut l'auge de Solidaritat Catalana o l'obra de la Mancomunitat i del valorat Prat de la Riba, la condició vital de l'individu que planteja l'interviuat hauria estat menys fàcil de concretar. Per aquesta raó, és d'interès copsar allò que Xammar explicita: que malgrat ser un català nacional i haver intervingut en política en temps de joventut al si de la Unió Catalana, no es reconeix amb cap identificació partidista. Ara bé, com a conseqüència de la superació del prejudici i de la mistificació, de la interpretació i la mesura de les coses, evoca sostingudament (i això és sorprenentment escàs en l'actualitat) una definició no sotmesa al criteri perifèric (no colonitzada) de la realitat nacional, amb independència de l'idioma emprat professionalment.

Seixanta anys d'anar pel món (el títol reflecteix —no sempre és així— amb exactitud el propòsit de l'obra) esdevé una metàfora de la dita 'roda el món i torna al Born'. Efectivament, també com a necessitat de vida, el retorn als orígens —al Vallès: a Granollers, a l'Ametlla, ciutats que recullen, segons Xammar, l'esperit de la comarca en contra de Terrassa i Sabadell— indica que allò rellevant no és la grandiloqüència de la quantitat, sinó la pau final derivada d'haver sabut viure plenament la intensitat de qualsevol circumstància. Una reedició, doncs, triada amb molt bon criteri.

XAVIER FERRÉ

